

Srbiji, odnosno u Vojvodini. A da li je ona »dijametralna« kako želi Nikčević da nam je predstavi? Jasno je svakome da nije i da ne može biti, jer literatura kod nas u predvukovskom periodu *nije pisana samo slavenosrpskim već i narodnim jezikom*. Da je postojao u Vojvodini onoga vremena samo slavenosrpski a u Crnoj Gori samo narodni jezik u literaturi, onda bi Nikčević imao pravo. Pošto, međutim, nije tako, jasno je da prisustvo slavenosrpskog, *kao jednog od tada postojećih tipova književnog jezika*, predstavlja *delimičnu razliku* u jezičkom stanju između ondašnje Srbije, odnosno Vojvodine, i Crne Gore.

Iako bi se u nizu detalja moglo još što-šta zameriti Nikčevićevom članku,²³ mislim da je i ovim što je do sada rečeno dosta učinjeno da objektivniji čitalac shvati ne samo suštinu spora već i nenaučnost jednoga od nas dvojice u prilazu i tumačenju celokupne ove problematike.

*

Zahvaljujući Redakciji *Jezika* na ustupljenom prostoru, ja sam se, evo, javio ponovo, i u ovom časopisu poslednji put, sa svojim prilogom o ovoj temi. Smatram da će čitaoci *Jezika*, kojima je prvenstveno i ovaj a i raniji moj članak namenjen, moći da steknu određen i realan sud o karakteru jezika kojim su pisani stari spomenici sa terena današnje Crne Gore.

O S V R T I

KORISNO UPOZORENJE

Naš ugledni pravnik dr Milovan Zoričić živo se zanima za naš jezik i kad zapazi veća kolebanja, nedosljednosti i greške piše članke ili potiče uredništva da greške uklone ili da druge upozore na njih. Tako je nedavno i uredništvo *Jezika* primilo od njega pismo u kojemu među ostalim piše:

U posljednje vrijeme u našoj je štampi nastala potpuna zbrka pri upotrebi riječi »van« i »vani«. Tu se čita: »otišli su vani« umjesto van, odnosno »našli su se van« umjesto vani.

Nisam jezični stručnjak, ali po mome shvaćanju na pitanje kamo ideš, odgovor mora biti van, a ne vani, a na pitanje gdje si, odgovor mora biti vani, a ne van.

I bez sustavnog traženja primjeri kazuju da je upozorenje potrebno. U *Vjesniku* u srijedu, našem uglednom tjedniku koji je i u jezičnom pogledu na vrhuncu našega novinstva, mogli smo pročitati nekoliko takvih grešaka:

»Je li bilo nečega u Hrvatskoj prije no što je Pavelić otišao vani?« (18. 3. 70. 41.) – »...kad su se vratili na posao, on bi se kradomice izvukao vani« (15. 4. 70. 53.) –

²³ Up., na primer, njegove ničim neargumentovane tvrdnje da je Vuk u srpsku književnost uveo »crnogorski tip književnoga, odnosno narodnoga jezika« (59), ili da je Vuk na osnovama crnogorskih narodnih govora »utemeljio svoju reformu jezika i pravopisa« (59).

»Neću dá umrem, pusti me odmah vani...« (isto, str. 51). »Moram li izaći vani kad govoriš o meni?« (29. 4. 70. 30).

One nastaju zbog toga što se prilozi van i vani u nekim krajevima različito upotrebljavaju pa to onda prodiere i u književni jezik. A to je u književnom jeziku greška jer velika većina naših pisaca upotrebu tih dvaju priloga jasno razlikuje, kao što pokazuju primjeri:

Vani bijeli se jošte dan – ... već je bio mrak. a vani puhao je strašan vjetar (A. Šenoa). – *Noć je vani slijepa, gluha* (I. Mažuranić). – *Vani se već davno smirio vjetar* (V. Novak). – *Zdunić je ispitivao, je li ona bila vani i tko je bio pred kućom* (Turić). – *A vani u hodniku, u praznome dvoru, ni da bi se što maknulo* (J. Leskovar). – *Vani na cesti titralo slabo svjetlo fenjera* (V. Car Emin). – *Vani na ulici gluhi mrak* (I. Kozarac). – *Vani su žalosni, jesenji dani* (Đ. Sudeta). – *Vani u drugom katu negdje žuta se svjetla pale.* – *Vani na ulici ...* – (M. Krleža). – *Ej, znade se za Josu tamo vani* (V. Kaleb). – *Van! čovječe, stara varalico ...* – *Van, smjesta van iz moga stana, još danas van* (L. Perković). – *Udosmo i razgledasmo na sve strane trošnu bogomolju, a kad van, uzeče me stari ljudi salijetati radi novčane pomoći* (B. Budisavljević). – *Janko priđe vratima, pa s praga stane gledati van* (V. Kaleb).

Pravilo koje proizlazi iz takvih primjera vrlo je jednostavno: van dolazi na pitanje kamo, a vani na pitanje gdje. Lijepo ga osvijetljava jedan Preradovićev primjer: »Kad sam vani, moram kući, a iz kuće moram van.«

Kako se neki i u književnom jeziku o to pravilo spotiču, upozorenje je bilo potrebno, a posebno zbog gramatičara. Pregledao sam više naših jezičnih priručnika i našao da na pravilnu upotrebu upozorava samo M. Soljačić u Jezičnom i stilističkom savjetniku. N. Andrić u Braniču jezika hrvatskoga spominje to kao općepoznato, T. Maretić u Jezičnom savjetniku kaže da je vani dobra riječ iako je nema ni u Karadžićevu ni u Broz-Ivekovićevu rječniku, ali ne kaže kad se upotrebljava. U Vidovićevu priručniku *Kako ne valja – valja pisati* o tome nema ni riječi, a

začudo ni u našim gramatikama. I da nema kolebanja, bilo bi dobro da se u sintaksi kaže kako se jedni prilozi upotrebljavaju za smjer, a drugi za mjesto. Kad se griješi, razlog je jači. Zbog toga je Zoričićevo upozorenje bilo vrlo korisno.

Stjepan Babić

LICENCA ILI LICENCIJA

Lektori hrvatskoga jezika često se u svom poslu susreću s riječima stranog podrijetla, a mogućnost zamjene takvih riječi i, nerijetko, čitavih sintagmatskih blokova našim riječima dovodi ih u nedoumicu: da li ih zamjenjivati i kako. Ako karakter nekoga teksta, npr. znanstvenoga, ne dopušta zamjenu određene riječi istoznačnom riječju iz našega jezika, znači da se takva riječ već toliko uklopila u sustav hrvatskoga književnog jezika da se smatra uobičajenom, pa je u takvu slučaju i nije potrebno mijenjati. U novije vrijeme upotreba stranih riječi zapaža se tamo gdje treba i gdje ne treba, pa je potrebno naglasiti da tek pravodobno zamjenjivanje istoznačnicama iz našega jezika liječi prirodu ove bolesti.

Jedna je lektorica hrvatskog jezika u tekstovima oblik *licenca* mijenjala u *licencija*, a kad se u zakonskom tekstu pojavio oblik *licenca*, došla je u sumnju kako da pravilno postupi. Kako *licenca* i *licencija* nije zakonsko pitanje, nego jezično, odgovor treba potražiti u jeziku, a ne u zakonskom tekstu, pa ćemo o cijelom problemu reći nekoliko riječi.

Pošto je poslije humanizma i renesanse obnovljen klasični latinski jezik, poznata je činjenica da se znatan dio djela s područja umjetničke književnosti i znanosti u mnogim evropskim zemljama oblikovao s pomoću tog jezika, a u nekima je kao službeni jezik živio stoljećima. U Hrvata je latinski jezik bio službeni jezik do 1847, a u razgovornom se obliku upotrebljavao sve do potkraj 19. stoljeća. Mnoge su se riječi preuzete iz latinskog u nas posve udomaćile, pogotovu u znanstvenoj terminologiji. Međutim, pri upotrebi